

Тематична вебконсультація «Особливості організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти у 2022-2023 навчальному році»

*Посмітна Ю.А., завідувач,
Єлізарова І.В., методист
Центру інноваційного розвитку
освіти КВНЗ «Харківська академія
неперервної освіти»*

Шановні колеги, позашкільники!

Закінчується літо 2022 року, яке складно назвати порою відпочинку на сьомому місяці повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави. Педагоги-позашкільники Харківщини намагалися робити це літо для дітей області хоч трохи позитивнішим та відволікати їх від навколишнього жаху. Це і різноманітні онлайн-конкурси, і флешмоби, і онлайн-квести, і майстер-класи... Цей перелік можна ще продовжувати і продовжувати. Адже креативності позашкільникам не позичати. Ми впевнені, що це стосується і окупованих територій, адже бути педагогом позашкільля – це справжнє покликання.

Наближається початок нового 2022-2023 навчального року, який несе нові виклики для освітян в цілому, а особливо для педагогів закладів позашкільної освіти.

У 2022-2023 навчальному році освітню діяльність у закладах позашкільної освіти (далі – ЗПО) [Міністерство освіти і науки рекомендує](#) розпочати 1 вересня 2022 року. Форма організації освітнього процесу (очна, дистанційна, змішана) обирається в залежності від безпекової ситуації в кожному населеному пункті.

Звертаємо особливу увагу, що за організацію безпечних умов для здобувачів освіти та всіх працівників закладу у разі проведення освітнього процесу в очному форматі персональну відповідальність несуть керівники закладів освіти. Освітній процес у очному режимі запроваджується лише в тих приміщеннях, які відповідають [вимогам, розробленим Державною службою з надзвичайних ситуацій](#).

Для створення безпечних умов перебування у закладах освіти учасників освітнього процесу під час дії правового режиму воєнного стану пропонуємо користуватися [інструктивно-методичними матеріалами](#) щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності, підготовлені Міністерством освіти і науки України ([лист МОН від 11.07.2022 № 1/7707-22](#)). Для забезпечення організаційних аспектів діяльності закладів позашкільної освіти пропонуємо керуватися відповідними нормативно-правовими документами: Закон України [«Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»](#) від 15.03.2022 №2136-IX; постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 267 [«Деякі питання затвердження фінансових документів та казначейського обслуговування в умовах воєнного стану»](#); листи МОН від 06.03.2022 № 1/3371-22 [«Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій»](#); від 18.03.2022 № 1/3544-22 [«Про забезпечення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти під час дії воєнного стану»](#); від 19.03.2022 №1/3556-22 [«Зкладам освіти, установам, які вимушені змінити місце розташування у зв'язку з проведенням в місцях їх розташування бойових дій або тимчасовою окупацією території України,](#)

необхідно перейти на обслуговування до органів казначейства за новою адресою розташування».

Проведення дистанційного освітнього процесу в ЗПО на території ведення бойових дій і тимчасово окупованих територіях запроваджується наказом (розпорядженням) засновника закладу освіти за погодженням із керівником адміністрації (без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі; головною умовою є своєчасне виконання завдань).

Для організації дистанційного навчання та якісного виконання навчальних програм з позашкільної освіти в гуртках, секціях та творчих об'єднаннях ЗПО у 2022-2023 навчальному році ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», державними центрами позашкільної освіти, закладами позашкільної освіти обласного підпорядкування, розроблено методичні рекомендації щодо навчання за допомогою дистанційних технологій і відповідні навчальні матеріали, розміщені на офіційних сайтах позашкільних установ.

Пропонуємо скористатися матеріалами електронної сторінки «Позашкілля: скарбничка досвіду» ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», відповідними навчальними матеріалами Державних центрів позашкільної освіти: Національний центр «Мала академія наук України», Національний еколого-натуралістичний центр, Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства та туризму учнівської молоді, Український державний центр позашкільної освіти; обласних закладів позашкільної освіти (Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, Комунальний заклад «Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості»).

Разом з тим, наголошуємо на необхідності оновлення змісту навчальних програм гуртків військово-патріотичного, гуманітарного, оздоровчого, соціально-реабілітаційного, художньо-естетичного напрямів позашкільної освіти із врахуванням змін, внесених до змісту навчальних програм загальної середньої освіти предметів мовно-літературної, громадянської та історичної, соціальної і здоров'язбережувальної освітніх галузей Державного стандарту базової середньої освіти, у зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України (<https://mon.gov.ua/ua/news/onovleno-zmist-navchalnih-program-zso>).

Так, до змісту навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей внесено зміни з урахуванням нових історіографічних напрацювань. Запропоновані доповнення мають на меті увиразнити наскрізні лінії з минулого, які дають змогу пояснити сучасні події. В оновлених програмах пропонується погляд на СРСР як на державу імперського типу, програми орієнтують на вивчення не тільки інструментів насильства, якого в ХХ столітті зазнавали українці, а й опору йому. Зміни у навчальних програмах спрямовані на розширення просторових контекстів української історії, створення додаткових можливостей для аналогій і порівнянь. Суттєві зміни пропонуються в частині найновішої історії, насамперед подій, пов'язаних зі збройною агресією російської федерації проти України. Передбачено повний (окремим навчальним блоком) розгляд російсько-української війни, що розпочалася в 2014 році. Наголошується на геноцидних діях політичного керівництва і російського війська щодо українців, національному опорі проти агресії російської федерації та міжнародній підтримці України. Оновлено перелік термінів/понять, як-от: «присвоєння суверенітету» (у значенні привласнення, захоплення суверенітету УСРР союзним центром), «руський мір», «рашизм»; замість вислову «політика русифікації» застосовано вислів «політика

російщення», який точніше відбиває сутність явища і процесу; уточнено контекст застосування поняття «колабораціонізм».

Зміст програми з основ правознавства, громадянської освіти розширено вивченням питань, пов'язаних з правами людини, з російсько-українською війною та доповнено інформацією щодо Міжнародного гуманітарного права.

У змісті навчальної програми предмета «Захист України» посилено військово-патріотичну складову. Програму доповнено інформацією про сучасну російсько-українську війну та Героїв цієї війни, про досвід ведення бойових дій. Також переглянуто та доповнено теми розділів з вогневої підготовки, домедичної допомоги та цивільного захисту.

У програмі предмета «Основи здоров'я» (*соціальна і здоров'язбережувальна освітні галузі*) розширено зміст першого розділу «Безпека і здоров'я людини», який вивчається на початку навчального року. Додано питання, що пов'язані з ризиками воєнного часу, зокрема: сигнали оповіщення населення, дії під час повітряної тривоги, обстрілу тощо, надійне і ненадійне укриття, протимінний захист та поводження з вибухонебезпечними і незнайомими предметами, надання домедичної допомоги та психологічної самопомоги тощо.

Із врахуванням цих змін, рекомендуємо педагогічним працівникам для використання в освітньому процесі ЗПО наскрізну навчальну програму з позашкільної освіти оздоровчого напрямку [«Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій»](#), розроблену науковими співробітниками лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України та методичні рекомендації до неї (протокол № 4 вченої ради Інституту проблем виховання НАПН України від 31.03.2022).

Мета наскрізної навчальної програми: навчити правил збереження здоров'я та життя свого й оточуючих людей в умовах бойових дій.

Завдання наскрізної навчальної програми:

- ознайомити з правилами поведінки в зоні бойових дій;
- навчити обробляти рани та робити перев'язки;
- навчити надавати першу медичну допомогу при опіках, перегріванні, обмороженні;
- навчити найпростіших тестів на виявлення ознак життя.

Наскрізна навчальна програма розрахована на 18 годин і може бути реалізована на заняттях гуртків усіх напрямів позашкільної освіти. Відповідно до цього, вона може бути використана в повному обсязі або за окремими темами для посилення основної навчальної програми відповідно до напрямку позашкільної освіти.

У програмі з географії переглянуто обсяг навчального часу на вивчення країн у світлі сучасної російсько-української війни. Також у зміст теми «Країни Азії» додано інформацію про Республіку Корея, її місце у сучасній політичній карті світу, модель економіки, міжнародні зв'язки України з Республікою Корея.

Програму предмету «Зарубіжна література» змінено в частині вивчення творів російських та білоруських письменників. Із змісту програм вилучено твори російських і білоруських авторів. Натомість додано твори зарубіжних письменників та постів (Жан де Лафонтен, О. Генрі, Анна Гавальда, У. Старк, Джон Бойн, Е. Шмітт, Йозеф Рот, А. Гранах, П'єр Ронсар, Р. Бернс, Й.В. Гете, Г. Гейне, Адам Міцкевич), письменників, які писали російською мовою, але життя та творчість яких були тісно пов'язані з Україною –

М. Гоголя, В. Короленка, кримськотатарського письменника Т. Халілова, відповідно до літературного процесу та з урахуванням вікових особливостей учнів.

Особливу увагу у новому 2022/2023 навчальному році приділено впровадженню STEM-освіти у закладах загальної середньої і позашкільної освіти. У [методичних рекомендаціях щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2022/2023 навчальному році](#) (лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 15.08.2022 № 22.1/10-1080) зазначено на розробленні інтегрованих навчальних програм для всіх типів закладів освіти щодо викладання спеціальних, елективних курсів, факультативів, організації роботи науково-технічних гуртків, з робототехніки, інженерії, природничих та аграрних дисциплін, сучасних наукових напрямів, новітніх технологій з урахуванням кращого національного та міжнародного досвіду.

Інформацію з питань організації навчання за напрямками та проблематикою STEM-освіти педагогічні працівники можуть отримувати з офіційних сайтів Міністерства освіти і науки України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Українського державного центру позашкільної освіти, Національного центру «Мала академія наук України», закладів післядипломної педагогічної освіти та інших освітніх установ.

Для організації дистанційних занять в закладах позашкільної освіти педагоги можуть використати ресурси [Українського державного центру позашкільної освіти](#), [Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді](#); послухати [лекції лауреатів Нобелівської премії та науковців з усього світу](#) пропонує Національний центр «Мала академія наук України». Практичну складову дистанційного STEM-навчання можна проводити в синхронному та асинхронному режимах. При цьому синхронний режим (онлайн-заняття) доцільно використати для консультацій, обговорень найбільш складних питань, проведення експериментів, лабораторних, практичних робіт.

Реалізація STEM-навчання здійснюється з використанням таких основних організаційних форм, як урок/заняття, проєкт, квест, хакатон та інші. З прикладами впровадження таких форм навчання можна ознайомитися на різних освітніх ресурсах чи в збірниках матеріалів, зазначених в документі <https://drive.google.com/file/d/1qFKDLtKedITvap63HJFToyQWw7KONFuN/view>.

Для підвищення рівня результативності опанування навчальних програм, підведення підсумків навчання вихованців у гуртках, секціях та творчих об'єднаннях закладів позашкільної освіти області педагогічним працівникам за можливістю рекомендуємо максимально залучати учнів, вихованців до участі у всеукраїнських масових заходах відповідно до [наказу МОН України від 15.12.2021 № 1379](#) та у обласних організаційно-масових заходах (<https://firstpalace.kh.ua/>, <https://st.kharkov.ua/>) для розвитку та удосконалення їх творчого потенціалу, ініціативності та заохочення молоді до здобуття первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації й професійної діяльності.

Позашкільна освіта є важливою складовою системи освіти, метою та завданням якої є розвиток здібностей дітей і молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури, спорту, технічної та іншої творчості, національно-патріотичне виховання, формування моральних цінностей, а також здобуття первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для подальшої самореалізації та професійної діяльності.

Тому ще раз хочеться наголосити, що в умовах воєнного стану особливого значення набуває організація в закладах позашкільної освіти роботи щодо [національно-патріотичного виховання](#) молоді. Цей напрям повинен проходити наскрізною лінією в організації освітньої діяльності ЗПО в усіх напрямках позашкільної освіти.

Основні положення щодо національно-патріотичного виховання в закладах освіти викладені в таких документах:

- Стратегічні підходи до національно-патріотичного виховання дітей та молоді визначені в Указі Президента України від 18.05.2019 № 286/219 [«Про Стратегію національно-патріотичного виховання»](#);

- [План дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки](#), затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 932;

- [Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року](#), затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 № 673.

[За переконанням Міністерства і науки України](#), ЗПО на підконтрольній Україні території виконують не тільки освітню, а й виховну та соціальну функції, забезпечують психологічну підтримку та змістовне дозвілля для дітей із числа внутрішньо переміщених осіб. Ці заклади ефективно займаються патріотичним вихованням дітей і молоді, організовуючи військово-патріотичні заходи, благодійні та волонтерські акції.

Особливого значення в умовах воєнного стану набуває психологічна підтримка здобувачів освіти. У додатку 2 до [листа Міністерства освіти і науки від 10.08.2022 року №1/9105-22](#) зібрані рекомендації щодо такої підтримки учасників освітнього процесу під час війни. Зокрема:

- розроблено [курс підвищення кваліфікації для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час і після завершення воєнних дій»](#);

- методичні рекомендації [«Перша психологічна допомога. Алгоритм дій»](#);

- для підтримки дітей, особливо з ООП створено телеграм канал [«Підтримай дитину»](#) (майже 13 тис. підписників), а для підтримки дорослих [«Подбай про себе»](#) (майже 2 тис. підписників);

- розроблено анімаційний ролик [«Як говорити з дитиною про війну. 7 порад від психологів»](#);

- організовано вебінар-практикум для освітян [«Техніки роботи зі стресом та тривогою для дорослих та дітей»](#);

- спільно з ЮНІСЕФ:

- 1) поради від експертів ЮНІСЕФ: [«Як підтримати дітей у стресових ситуаціях»](#)

- 2) стартує набір на групи психологічної підтримки вчителів [у межах проєкту «Поруч»](#);

- 3) Поради експертів ЮНІСЕФ: [як говорити з дітьми про смерть близької людини](#);

- 4) [Як доглядати за дитиною під час війни і вимушеного переміщення: поради від експертів ЮНІСЕФ](#)

- 5) ЮНІСЕФ запускає [індивідуальні психологічні консультації для дітей і батьків](#);

- спільно з #stop_sexтинг – [актуальні матеріали щодо психологічної підтримки та захисту дітей від сексуального насильства в інтернеті](#);

- інші матеріали:

- 1) [поради з надання першої психологічної допомоги людям, які пережили кризову подію](#);
- 2) асоціація психологів Португалії презентувала [посібник «Розмови про війну» для батьків і опікунів дітей](#);
- 3) поради від експертів ЮНІСЕФ: [«Правила підтримки дитини під час евакуації»](#)
- 4) для українських педагогів [створять інтерактивні групи психологічної підтримки](#)
- 5) «Час поговорити»: в Україні запустили [унікальну програму для психологічної підтримки в міні-групах](#)
- 6) 25 травня – [презентація буклета з управління тривогою](#)
- 7) 4 липня – [презентація посібника для освітян про адаптацію до умов воєнного часу](#)
- 8) створено курс [«Як підтримати дитину під час війни?»](#).
 - Розроблено інформаційний [комікс для дітей у воєнний стан – це збірка інформаційних порад для дітей та їхніх близьких](#).

Враховуючи безпекову ситуацію в країні й на Харківщині зокрема, освітяни готуються до дистанційної освіти в синхронному чи асинхронному форматі. Звичайно, для позашкільників це досить складно й не зручно, бо роботу більшості напрямів позашкільної освіти значно краще було б організовувати очно. Але за два роки карантинних обмежень педагоги ЗПО навчилися пристосовуватися до таких викликів, зуміли організувати роботу навіть тих гуртків, які, здавалося б, зовсім неможливо організувати дистанційно.

Ми віримо, що разом подолаємо всі труднощі. Позашкільники області – сильні і сміливі, креативні і творчі, повністю віддані своїй справі по вихованню справжнього громадянина-патріота нашої держави. Разом – ми сила! Наближаємо нашу Перемогу спільними зусиллями!

Шановні педагоги, у разі виникнення запитань щодо організації 2022-2023 навчального року в закладах позашкільної освіти звертайтеся на електронну адресу Центру інноваційного розвитку освіти: ciro-hano@ukr.net.